

Анатолій М. Турило, Олена А. Зінченко, Анатолій А. Турило
**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ЗАКОН
РИНКОВОЇ СИСТЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

У статті запропоновано авторську концепцію визначення взаємозв'язку конкурентоспроможності, інноваційного розвитку та ефективності в економічній діяльності підприємства і сформульовано закон інноваційного розвитку. Представлено його основні положення. Відображено взаємозв'язок закону інноваційного розвитку з ключовими економічними законами функціонування суспільного виробництва.

Ключові слова: інноваційний розвиток; економічний закон; закон інноваційного розвитку; інновація.

Рис. 5. Літ. 15.

Анатолій М. Турило, Елена А. Зинченко, Анатолий А. Турило
**ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАК ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ЗАКОН
РЫНОЧНОЙ СИСТЕМЫ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ**

В статье предложена авторская концепция определения взаимосвязи конкурентоспособности, инновационного развития и эффективности в экономической деятельности предприятия и сформулирован закон инновационного развития. Представлены его основные положения. Отображена взаимосвязь закона инновационного развития с ключевыми экономическими законами функционирования общественного производства.

Ключевые слова: инновационное развитие; экономический закон; закон инновационного развития; инновация.

Anatoliy M. Turylo¹, Olena A. Zinchenko², Anatoliy A. Turylo³
**INNOVATIVE DEVELOPMENT AS AN ECONOMIC LAW
OF THE MARKET MANAGEMENT SYSTEM**

The article offers the authors' concept on determining the interrelation between competitiveness, innovative development and efficiency in the economic activities of an enterprise, and the law of innovative development is thus formulated. Its key positions are presented. The interrelation between the law of innovative development with the key economic laws of public production functioning is demonstrated.

Keywords: innovative development; economic law; the law of innovative development; innovation.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства інновації стали його головного рушійною силою. Вони в більшій або меншій мірі проявляються у всіх аспектах його становлення і функціонування.

У нинішніх економічних умовах відбуваються серйозні трансформаційні процеси у всіх сферах життєдіяльності. Спричинено це сукупністю глобальних і локальних змін в структурі, елементах і механізмі функціонування суспільства як соціально-економічної моделі. Звідси виникає нагальна потреба в системному дослідженні цих змін і, як виклик на них, поява в науковому середовищі теорії управління змінами, яка знаходиться ще в стадії формування і розвиток якої пов'язаний з ґрунтовними фундаментально-прикладними дослідженнями, у тому числі і в сфері економіки.

¹ Kryvyi Rih Economic Institute of Kryvyi Rih National University, Ukraine.

² Kryvyi Rih Economic Institute of Kryvyi Rih National University, Ukraine.

³ Kryvyi Rih Economic Institute of Kryvyi Rih National University, Ukraine.

У цьому контексті потрібно зробити акцент на важливих закономірностях розвитку світової та вітчизняної економік.

Постійні триваючі зміни і трансформаційні процеси в окремих економіках і світовій економічній системі в цілому, кризи, що періодично повторюються, і в той же час бажання людей жити в стабільному і ефективному соціально-економічному середовищі закономірно викликали в суспільстві потребу пошуку і забезпечення інноваційного типу розвитку економічної і соціальної сфер життя людей. Потреба і значимість такого інноваційного розвитку з часом буде лише зростати, і саме в цьому полягає закономірна складова економічного життя суспільства. До того ж, такий шлях розвитку є ключовим в системі конкурентних відносин і єдиним, що дозволить забезпечити перемогу в конкурентній боротьбі.

Вся історія розвитку цивілізації, світової економіки вказує на виключну роль інноваційних процесів.

Виробництво – основа життя і розвитку людського суспільства, а інноваційний шлях розвитку – це основа якісного виробництва і споживання. А якісне виробництво і споживання – це стратегічний засіб задоволення потреб і інтересів різних суб'єктів господарювання та власників.

З'ясування економічного змісту категорії «інноваційний розвиток» є важливою умовою більш глибокого пізнання основних закономірностей розвитку суспільного виробництва, дозволяє еволюційно оцінити різні історичні етапи інноваційного розвитку виробництва з економічних позицій та відокремити загальне від часткового, конкретного в даному економічному явищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз суспільної думки, поглядів науковців і практиків на процес суспільного виробництва і життя чітко показує, що на сьогодні немає більш широкоживаної, актуальної і значимої для людства категорії, ніж «інноваційний розвиток». У даному дослідженні категорія «інноваційний розвиток» як найбільш ємна і діалектична категорія в загальному вигляді відображає в собі всі інші споріднені з нею категорії, такі як «інновація», «інноваційний процес», «інноватизація» тощо [4–10].

У теорії і практиці досліджуються різні аспекти інноваційної діяльності на всіх рівнях світової системи господарювання [4–12; 14; 15]. При цьому робляться певні висновки і рекомендації: від ґрунтовних, фундаментальних до тимчасових і часткових (для конкретних ситуацій).

Загальнотеоретичні підходи до ролі інновацій у розвитку економіки і суспільства ґрунтовно представлено в роботах таких економістів, як О. Амоша [10], І. Балабанов [1], П. Друкер [4], В. Захарченко [5], С. Івашковський [6], Н. Ілляшенко [7], А. Карпіщенко [9], М. Портер [12], Р. Фатхутдінов [14], Й. Шумпетер [15].

Невирішені частини проблеми. Всі дослідження науковців і практиків щодо сутності і ролі інноваційного розвитку в економіці підтверджують важливість та виключність даної категорії. У вищезгаданих працях економістів закладене вагоме підґрунтя для вирішення проблеми, пов'язаної з визначенням інноваційного розвитку як економічного закону. На наш погляд, дана проблема потребує свого подальшого дослідження і вирішення.

Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних підходів до визначення інноваційного розвитку як економічного закону.

Основні результати дослідження. Аналіз існуючого світового і вітчизняного досвіду в дослідженні категорії «інноваційний розвиток» дозволяє нам зробити висновок про те, що інноваційний розвиток є об'єктивним економічним законом розвитку виробництва і суспільства в цілому.

Інноваційному розвитку притаманні всі ознаки, що визначають його саме як економічний закон.

Розглянемо ці ознаки більш докладно. Однак спочатку визначимо трактування поняття «економічний закон».

Автори праці [11] вважають, що «економічний закон – це внутрішньо необхідні, суттєві та сталі зв'язки між основними протилежними сторонами, якостями, властивостями розвитку економічних явищ і процесів, між окремими стадіями і ступенями розвитку економічної системи, через які суперечність зароджується, еволюціонує і переходить у більш розвинуті форми».

У праці [3] економічний закон визначається як багаторазово перевірені та підтверджені узагальнення економічних процесів.

Економічний закон у узагальнено концентрованому вигляді визначається науковцями як найбільш суттєві, стійкі та такі, що постійно повторюються об'єктивні причинно-наслідкові зв'язки і взаємозалежності економічних явищ і процесів [3; 4; 6; 11].

Віднесення інноваційного розвитку до статусу економічного закону базується на наступних висновках і ствердженнях.

Інноваційний розвиток взагалі виступає як абстрактне поняття, оскільки втілює в собі певні узагальнюючі властивості, притаманні різним формам прояву даної категорії в просторі і часі.

Інноваційний розвиток є невід'ємною частиною об'єктивного природно-історичного процесу розвитку суспільства і тому сам є об'єктивним процесом і об'єктивною категорією.

Інноваційний розвиток як економічний закон функціонування та розвитку певної економічної системи має об'єктивний характер ще і тому, що існує і діє незалежно від свідомості та волі людей.

У відповідності з діалектичним процесом людського пізнання, що відбувається у єдності з постійним розвитком і змінами в продуктивних силах і виробничих відносинах в суспільстві змінюються існуючі і викристалізуються нові погляди на економічні закони. Тобто по мірі зростання рівня пізнання людство осягає і розкриває для себе нові економічні закони (або нові форми прояву вже існуючих економічних законів). Саме в цьому сенсі і розглядається в даному дослідженні економічний закон інноваційного розвитку. Дія економічних законів знаходить свою практичну реалізацію через економічну діяльність людей на всіх рівнях господарювання. Чим вище рівень пізнання, тим вище рівень свідомого використання людьми тих чи інших економічних законів в досягненні поставлених цілей і завдань.

Для цього для кожного рівня господарювання повинен розроблятися свій конкретний механізм ефективного використання того чи іншого економічного закону.

Рівень ефективності такого використання реалізується через виявлення основних принципів, обґрунтованість, системність і взаємозв'язок визначених певним загальним людей форм і методів економічної діяльності.

Основною ланкою економіки, де відбувається процес свідомої діяльності людей, виступає підприємство.

Вступаючи у процес трудової діяльності на підприємстві, люди як працівники виступають носіями виробничих відносин, використовують певні продуктивні сили і орієнтовані на підвищення продуктивності праці.

У цьому сенсі слід відмітити, що система виробничих відносин у зв'язку з розвитком продуктивних сил, процес підвищення ефективності діяльності підприємства знаходить своє відображення в певних економічних законах.

Закон відповідності виробничих відносин рівню і характеру розвитку продуктивних сил і закон економії робочого часу є загальними економічними законами і вони, наприклад, мають прямий зв'язок з законом конкуренції, який також є загальним економічним законом.

Конкуренція є формою боротьби за існування і забезпечення економічних переваг і вигід. Одним із конкретних виразів конкурентної боротьби і одним із конкурентних засобів, що наочно характеризують процес взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин, виступає інноваційний розвиток. Саме інноваційний розвиток, якщо його розглядати з господарсько-практичних позицій, є тією сукупністю конкретних заходів на підприємстві (організаційних, технічних, соціально-економічних тощо), що показує реальний механізм переходу конкуренції в кінцеві результати підприємства як поставлену мету його діяльності.

З теоретичних позицій, інноваційний розвиток виступає економічним законом, що змістовно-логічно поєднує між собою такі економічні закони, як закон конкуренції і закон економії часу через категорію економічної ефективності (продуктивності) і чітко показує логіку трансформації одного закону в інший. На рис. 1 представлено взаємозв'язок закону інноваційного розвитку з ключовими економічними законами функціонування суспільного виробництва, а на рис. 2 механізм переходу конкуренції в кінцеві економічні результати підприємства.

Таким чином, на наш погляд, закон інноваційного розвитку можна трактувати як об'єктивний економічний закон ринкової системи господарювання, який за своєю сутністю відображає певну сукупність необхідних стійких і суттєвих зв'язків та взаємозалежностей, що виникають у процесі економічної діяльності людини, і виступає об'єктивним чинником (засобом) поєднання конкуренції з ефективністю (рис. 3).

Дія економічних законів на рівні підприємства об'єктивно визначає форму їх реалізації і економічні категорії, що характеризують їх зміст (рис. 4).

Як видно із рис. 4, економічний закон конкуренції об'єктивно визначає категорію «конкурентоспроможність підприємства». Відповідно закони інноваційного розвитку та підвищення продуктивності праці є основою для появи категорій «інноваційний розвиток підприємства» та «ефективність підприємства».

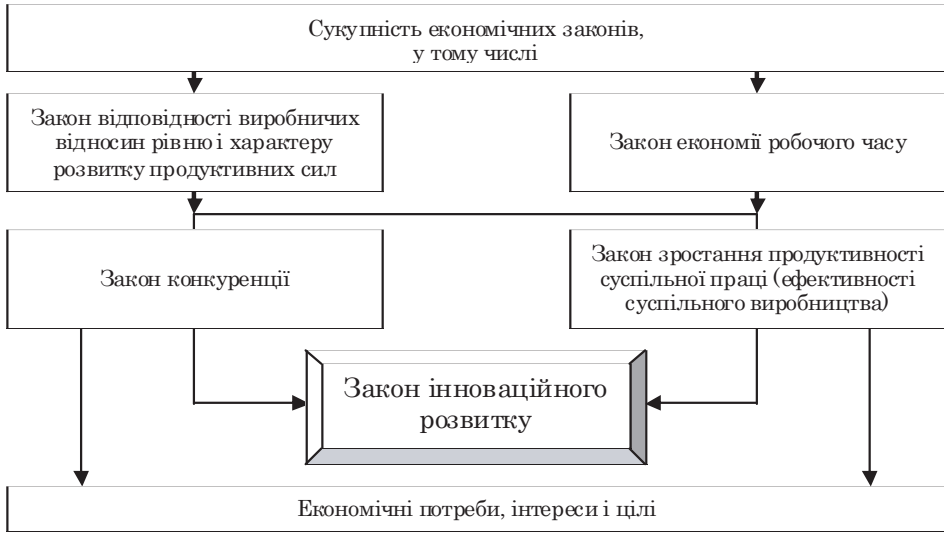

Рис. 1. Взаємозв'язок закону інноваційного розвитку з ключовими економічними законами функціонування суспільного виробництва, авторська розробка

Рис. 2. Місце і роль інноваційного розвитку підприємства в загальному господарському механізмі трансформації рівня конкуренції підприємства в отриманні кінцеві результати його діяльності, авторська розробка

Економічні закони пронизують всі сфери економічної діяльності людини. Це визначає той факт, що економічний закон інноваційного розвитку є основою появи багатьох економічних категорій і понять, що пов'язані з ним і дозволяють більш глибоко і системно досліджувати його, оцінювати кількісно і якісно різні аспекти цього явища. Це стосується, наприклад, таких категорій і понять, як інновація, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноватика, інноватизація тощо.

Сфера діяльності економічного закону інноваційного розвитку представлена на рис. 5.

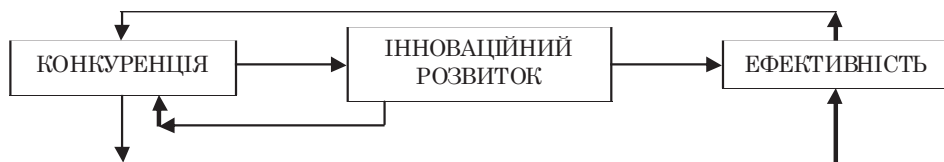

Рис. 3. Концепція визначення взаємозв'язку інноваційного розвитку з основними економічними категоріями суспільного виробництва, авторська розробка

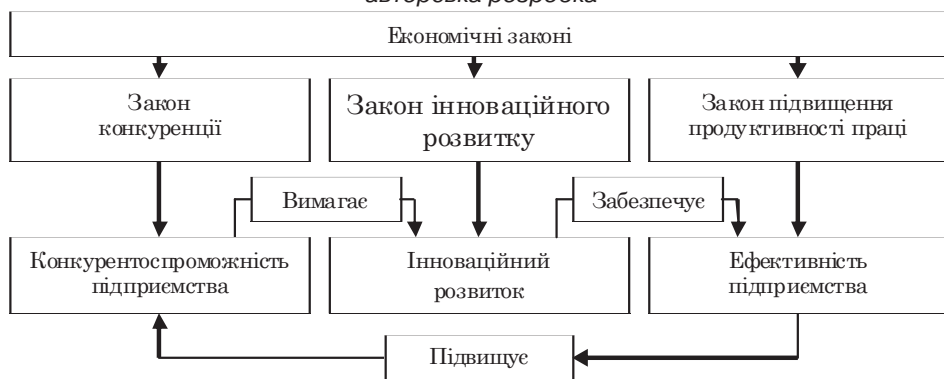

Рис. 4. Зв'язок конкурентоспроможності, інноваційного розвитку і ефективності в економічній діяльності підприємства, авторська розробка

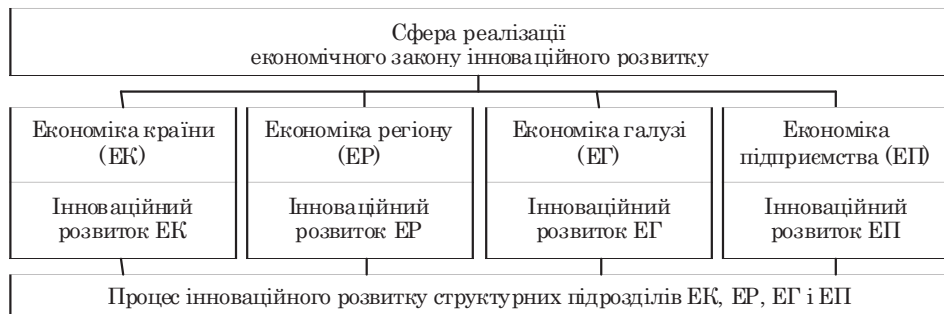

Рис. 5. Сфера діяльності економічного закону інноваційного розвитку, авторська розробка

Висновки і перспективи подальших розвідок. Розглянуті в даному дослідженні теоретико-методологічні положення і практичні рекомендації дозволять глибше дослідити категорію «інноваційний розвиток» і розробити обґрунтовану політику щодо управління процесом інноваційного розвитку на різних рівнях господарювання.

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 395 с.
2. Большой энциклопедический словарь: В 2-х т. / Гл.ред А.М. Прохоров. – Сов. энциклопедия, 1991. – Т. 2. – 768 с.
3. Лукасян Г.М. Экономика от А до Я: Тематический справочник. – М.: Университетская книга, 2007. – 654 с.
4. Друкер П.Ф. Менеджмент. Стратегия и тактика. – СПб.: Питер, 1999. – 332 с.

5. *Захарченко В.И., Меркулов Н.Н., Ширяева Л.В.* Инновационное развитие в Украине: наука, технология, практика: Монография. – Одесса: Печатный дом, 2011. – 598 с.
6. *Ивашковский С.Н.* Микроэкономика. – М., Дело, 2001. – 417 с.
7. *Ильяшенко Н.С.* Организационно-экономические основы инновационного маркетинга промышленных предприятий: Монография. – Суми.: СумГУ, 2011. – 192 с.
8. Инновационное развитие компании: управление интеллектуальными ресурсами: Учеб. пособие / Под ред. В.Г. Зинова, Т.Я. Лебедева, С.А. Цыганов. – М.: Дело, АНХ, 2009. – 248 с.
9. *Карпищенко А.А.* Организационное обеспечение инновационного развития предприятия // Маркетинг инноваций и инновации в маркетинге: Монография / Под общ. ред. д.э.н., проф. С.Н. Ильяшенко. – М.: Университетская книга, 2008. – С. 459–464.
10. Методология оценки эффективности инноваций в угольном производстве / А.И. Амоша, А.И. Кабанов, В.Е. Нейенбург и др. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2005. – 250 с.
11. *Мочерний С.В., Довбенко М.В.* Економічна теорія: Підручник. – К.: Академія, 2004. – 856 с.
12. *Портер М.* Международная конкуренция. – М.: Международные отношения, 1993. – 664 с.
13. *Портер М.* Стратегия конкуренции. – К.: Основы, 1997. – 390 с.
14. *Фатхутдинов Р.А.* Управление конкурентоспособностью организации. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Эксмо, 2005. – 544 с.
15. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Пер. с нем. – М.: Соцэкгиз, 1992. – 684 с.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2013.